HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

כהדיוט מדעת דמי [א]שלח ליה רבי אבא בר זבדא למרי בר מר בעי מיניה מרב הונא הדר בחצר חבירו שלא מדעתו צריך להעלות לו שכר או לא אדהכי נח נפשיה דרב הונא א"ל רבה בר רב הונא הכי אמר אבא מרי משמיה דרב [א]אינו צריך להעלות לו שכר והשוכר בית מראובן מעלה שכר לשמעון שמעון מאי עבידתיה הכי קאמר נמצא הבית של שמעון מעלה לו שכר תרתי [ב]הא דקיימא לאגרא הא דלא קיימא לאגרא אתמר נמי א"ר חייא בר אבין אמר רב ואמרי לה אמר ר' חייא בר אבין אמר רב הונא הדר בחצר חבירו שלא מדעתו אינו צריך להעלות לו שכר והשוכר בית מבני העיר מעלה שכר לבעלים בעלים מאי עבידתייהו הכי קאמר נמצאו לו בעלים מעלין להן שכר תרתי הא דקיימא לאגרא הא דלא קיימא לאגרא אמר רב סחורה אמר רב הונא אמר רב הדר בחצר חבירו שלא מדעתו אין צריך להעלות לו שכר משום שנאמר [1]ושאיה יוכת שער [ב]אמר מר בר רב אשי לדידי חזי ליה ומנגח כי תורא רב יוסף אמר ביתא מיתבא יתיב מאי בינייהו איכא בינייהו דקא משתמש ביה בציבי ותיבנא [ג]ההוא גברא דבנה אפדנא אקילקלתא דיתמי אגביה רב נחמן לאפדניה מיניה לימא קסבר רב נחמן הדר בחצר חבירו שלא מדעתו צריך להעלות לו שכר ההוא מעיקרא קרמנאי הוו דיירי ביה ויהבי להו ליתמי דבר מועט א"ל זיל פייסינהו ליתמי ולא אשגח אגביה רב נחמן לאפדניה מיניה: כיצד משלמת מה שנהנית וכו': אמר רב ובמחזרת ושמואל אמר [ד]אפילו מחזרת נמי פטור ולשמואל היכי משכחת לה דמחייב כגון [ה]דשבקתה לרחבה ואזלה וקמה בצידי רחבה ואיכא דמתני להא שמעתא באפי נפשה מחזרת רב אמר חייבת ושמואל אמר פטורה ולשמואל משלמת מה שהזיקה היכי משכחת לה דמחייבא כגון דשבקה לרחבה ואזלה וקמה בצידי רחבה מתיב רב נחמן בר יצחק מפתח החנות משלמת מה שנהנית היכי משכחת לה פשיטא במחזרת וקאמר (מר) מה שנהנית אין מה שהזיקה לא הוא מותיב לה והוא מפרק לה דקיימא בקרן זוית איכא דאמרי מחזרת כולי עלמא לא פליגי דחייבת כי פליגי במקצה מקום מרשותו לרשות הרבים והכי אתמר אמר רב ל"ש אלא מחזרת אבל [ו]מקצה מקום מרשותו לרה"ר פטורה ושמואל אמר אפילו מקצה מקום מרשותו לרשות הרבים חייבת לימא בבור ברשותו קמפלגי רב דאמר פטור ° קסבר [ג]בור ברשותו חייב ושמואל דאמר חייב קסבר בור ברשותו פטור אמר לך רב לעולם אימא לך בעלמא

אין צריך להעלות לו שכר. ועוד אמר אבא מרי דהשוכר בית מראובן כו' ונמצאת בית של שמעון והוא שכרה מראובן מעלה שכר לשמעון: **תרתי.** בתמיה. כלומר תרתי מילי קאמר דסתרן אהדדי דהאי דשכר בית שמעון מראובן הוה ליה דר בחצר שמעון שלא מדעת שמעון וקאמר צריך להעלות לו שכר ורישא קאמר אין צריך: **הא דקיימא לאגרא.** מעלה שכר לשמעון דהוה ליה זה נהנה וזה חסר: **הדר בחצר חבירו.** דלא קיימא לאגרא שלא מדעת אין צריך להעלות שכר: **שנאמר ושאיה יוכת שער.** שד ששמו שאיה מכתת שער בית שאין בני אדם דרין בו והלכך זה שעמד בו ההנהו. לישנא אחרינא בית שהוא שאוי ויחיד מאין אדם יוכת שער מזיקין מכתתין אותו: **ביתא מיתבא יתיב.** בית שהוא מיושב בדירת בני אדם יתיב ישובו קיים לפי שהדרין בתוכו רואין מה שהוא צריך ומתקנין אותו: **דקמשתמש בו.** בעל הבית בציבי ותיבנא שהיו עליו ותבנו בתוכו וזה הלך ודר בו משום שאיה ליכא הואיל ומשתמשין בו משום ביתא מיתבא איכא דאין זה ישוב וזה שדר בו יפה עשה והנהו: **אקילקלתא.** [א] אשפה דמתרגמינן אקילקלתא מאשפות ירים אביון (תהלים קיג): **קרמנאי.** שם אומה. ל"א קדמונאי קדמונים היו יושבין בו ומעלים שכר ליתומים והוה ליה קיימא לאגרא: **אמר רב ובמחזרת.** ראשה מרחבה לצידה של רחבה ואכלה פירות קתני מתניתין דמשלמת מה שהזיקה אע"ג דכולה קיימא ברחבה: **פטורה.** הואיל וגוף הבהמה קאי ברחבה דאורחה הוא להחזיר ראשה ושן ברה"ר היא: **וקמה בצידי רחבה.** שאין דרך שוורים לילך שם הלכך לאו כר"ה דמי: **באפי נפשה.** לאו אמתניתין: **מחזרת.** שהחזירה ראשה ואכלה בצידי רחבה: **פשיטא במחזרת.** דהא פתח חנות בתוך הרחבה ליכא ולא משכחת לה אלא במחזרת וקתני מה שנהנית כו': **דקיימא.** חנות בקרן זוית כגון מבוי קטן הכלה במבוי גדול וקיימא חנות בראש מבוי קטן ומשוך קצת כלפי פנים וכשנכנסה בהמה ממבוי גדול לקטן פגעה בפירות מיד דרך הלוכה דלאו מחזרת היא:

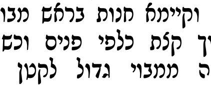

כ"ע לא פליגי דחייב. דלא היה לה להחזיר ראשה לצידי רחבה: **במקצה מקום.** שכנס לתוך שלו ובנה והניח מקרקעו לרה"ר ושטח שם פירות ונכנסה שם בהמה דרך הלוכה ואכלתן: **לימא.** רב ושמואל בחופר בור ברשותו והפקיר רשותו ולא הפקיר בורו קמפלגי ובפלוגתא דרבי ישמעאל ור"ע דפליגי בה לקמן בפרק שור שנגח את הפרה (דף מט:) דרב סבר חייב ומשום הכי פטורה הך בהמה דזה ששטח שם פירותיו הוה ליה כמו בור שאם הוחלקה בהן בהמה חייב שהרי הפקיר רשותו הלכך לא היה לו לעשות כן וקי"ל בהמניח את הכד (לקמן דף ל.) כל המקלקלין ברשות הרבים שהזיקו חייבין לשלם וכל המחזיק בהן זכה: **ושמואל סבר פטור.** הלכך בהמה שאכלתן חייבת שהרי ברשות עשה ורשות הרבים נמי לא הוי שאין זה דרך הילוכה: בעלמא

כהדיוט מדעת דמי. פ"ה דלדעת שכינה איכא וקשה דשלא מדעתו לאו דוקא אלא אורחיה דמילתא נקט וה"ה מדעתו אלא נראה כהדיוט מדעת דמי כלומר דלדעת שכינה איכא שלא יהנה אדם בלא מעילה: **ויהבי** להו ליתמי דבר מועט. ומחמת כן חייב לשלם מה שנהנה אע"פ שלא חיסר כל כך וכן מוכח כולה שמעתין כדאמרינן לעיל משום שחרוריתא דאשייתא: **ובמחזרת.** פי' בקונטרס דדוקא במחזרת אבל אכלה בלא חיזור כגון שצידי הרחבה בולטין ואכלה מאותה בליטה משלמת מה שנהנית בפי' [ד] אחר של רש"י פירש דמחזרת חייבת משום קרן דמשונה הוא וקשה לפירושו דלעיל אמרינן כיון דאורחיה למיכל ליפתא אורחיה נמי לסרוכי ולמיסק הכא נמי אורחיה לחזור ואפילו לעלות בצידי רחבה ועוד דמשלמת מה שהזיקה משמע נ"ש ועוד דמשמע בסמוך דחיובא דמקצה מקום לרה"ר כחיוב מחזרת ונראה לר"י דצידי רחבה חשיבי חצר הניזק שכל אחד יש לו רשות להניח פירותיו כנגד פתח ביתו בצידי רחבה ולרב אפילו במקום שיכול לאכול בחיזור חשיב חצר הניזק וחייבת נזק שלם מטעם שן ולשמואל מקום שיכולה לאכול בחזרה חשיב לה כרשות הרבים: **מפתח** החנות. הן תריסי החנויות שמניחין לפני החנויות כשפותחין אותן ונותנין שם פירות: **מה** שנהנית. לא רצה להעמיד כגון שפתח החנות בולט לתוך הרחבה ויכולה לאכול בלא חיזור דמודה רב דפטור לפי שאין דרך החנות להיות בולט כל כך: **דקיימא** בקרן זוית. כגון מבוי עקום וכשמגעת לעקמומיתה קודם שתפנה לצד אחר אוכלת מפתח החנות כנגדה בלא חיזור ובתוך החנות משלמת מה שהזיקה אע"פ שאוכלתן בלא חיזור דחצר הניזק ממש הוי ובירושלמי משני הך פירכא דמפתח החנות אליבא דרב כגון שהיה חמור טעון גדיים ובשעת עמידתו פשטו צואריהן ואכלו לפ"ה אתי שפיר דלגבי חמור שאוכל בחיזור חשיב קרן ולגבי גדיים דאכלי כי אורחייהו חשיב שן ולפי' ר"י נ"ל דכל מה שהגדיים יכולין להגיע ולאכול חשיב רה"ר אפילו לחמור שאין יכול לאכול בלי חיזור כי זה דוחק לומר דגבי חמור חשיב חצר הניזק ולגבי גדיים שעל גביו חשיב רשות הרבים: **כי** פליגי במקצה מקום כו'. שכנס לתוך שלו והניח מקרקעו לבני רה"ר ולא שהפקיר רשותו דא"כ הוי רה"ר גמור אלא הניח לשטוח שם פירותיו אבל כ"ז שאין פירות שם יש רשות לבני רה"ר להלך שם ומסקינן פלוגתא דרב דאמר דחשיב שן ברה"ר אפילו אין יכולין לאכול בלא חיזור דלא דמי למחזרת בצידי הרחבה דחייב דצידי הרחבה הם גבוהים ורחבים ומובדלים ממנו וחשובים חצר הניזק אבל מקצה מקום שוה הוא לרשות הרבים ושמואל אמר חייבת משום שהפירות מונחין ברשותו והוי חצר הניזק אף על פי שיש רשות לבהמות לדרוס אצלה: **דרב** סבר בור ברשותו חייב. ולכך פטור דחשיב כמו כורה בור שאם הוחלקה בהמה באותם פירות חייב הלכך כל הקודם זכה כדין תקלה ברשות הרבים כדפירש בקונטרס ובהמה שאכלה פטורה ורב לטעמיה דאמר בפרק המניח (לקמן דף ל:) זכה בין בגופן בין בשבחן ואין לתמוה איך מפטר מפירות פנימיים

מסורת הש"ס

א) לקמן לז. [ע"ש ב"מ סד:], ב) סוטה מח., ג) [לקמן נ.], ד) וכן פרש"י במתני',

◆

תורה אור השלם

1. נִשְׁאַר בָּעִיר שַׁמָּה וּשְׁאִיָּה יֻכַּת שָׁעַר: ישעיהו כד יב

◆

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה אקילקלתא אשפה. נ"ב וכן הוא במס' ע"ז דף כח ע"א ובהוריות דף יב ע"א:

◆

גליון הש"ס

גמ' קסבר בור ברשותו חייב. עי' לקמן דף כח ע"ב תוס' ד"ה הנ"מ:

◆

מוסף רש"י

כהדיוט מדעת דמי. שהקדש מונח למעול לכל הבא ואין מוחה בידו ורחמנא אמר מאן דמתהני למעול ורחמנא ידע (ב"מ צט:). **ושאיה יוכת שער.** לשון בית השאה מאין יושב ומתוך כך שעירים מרקדים שם ומנגחין וכותתין את שעריו (סוטה מח.) **שד** הוא ושמו שאיה מכתת שערים וכותלי בית שאין אדם דר בתוכה (לקמן צז.). **ביתא מיתבא יתיב.** זה הדר בתוכה ההנהו לבית זה שהוא מיושב בדיורין. יתיב, אינו חרב, לפי שהדר בתוכה טש ומשפין סדקיה תמיד (שם).

◆

רבינו חננאל

כהדיוט מדעת דמי, וחייב. **ובהדיוט שלא מדעת,** קיימ' לן חצר דלא קיימ' לאוגורא פטור, שנ' ושאייה יוכת שער. **השוכר בית מראובן** ונמצא אותו הבית כי לשמעו' הוא, משלם הדר בו שכירות לשמעו', וכן השוכר בית מבעלי העיר ונמצאו בעלים משלם השכירות לבעליו. **ההוא גברא דבנא אפדנא אקילקילתא דיתמי ואגביה רב נחמן לאפדניה מיניה,** להשתלם השכירות ממנו. לימ' קסבר הדר בחצר חבירו בלא דעתו צריך להעלות שכר. לא, אלא משום דמעיקרא קרמנאי הוו יתבי בההוא קילקילתא והוו יהבי ליתמי דבר מועט, ואמ' ליה ר' נחמן זיל פייסינהו ליתמי. לא אשגח ביה, ואגבא לאפדנא מיניה. **מתני'. מצידי הרחבה משלמת מה שהזיקה. אמ'** רב ובמחזרת, כגון שיש חנויות פתוחות בצדדין שלרשות הרבים והיתה מהלכת ומחזרת ראשה וחוטפת בפיה מן הפתחים ואוכלת. ושמואל אמ' אפי' מחזרת פטורה ומשלמת מה שהזיקה, היכי משכחת לה כגון דשבקה לרחבה ואזלה וקם בצידי רחבה. **ואותיב רב נחמן** עליה דרב ממתני' מפתח החנות משלמת מה שנהנת, מאי לאו במחזרת וקתני מה שנהנת אבל מה שהזיקה לא. ופריק, מתני' כגון דקיימ' זה פתח החנות בקרן זוית, כגון שהיה

עין משפט נר מצוה

מג א מיי' פ"ג מהלכות גזילה ואבידה הלכה ט טוש"ע ח"מ סי' שסג סעיף ו:

מד ב מיי' פ"ג מהלכות גזילה ואבדה הלכה ט סמג עשין עג טור ש"ע ח"מ סי' שסג סעיף ט וסעיף י:

מה ג סמג עשין ג:

מו ד ה מיי' פ"ג מהל' נזקי ממון הלכה ט סמג עשין סז טוש"ע ח"מ סי' שצא סעיף ט:

מז ו טוש"ע שם סעי' י:

◆

רבינו חננאל (המשך)

רחב הרחבה ו' אמות ובמקום אחר ד' אמות ובאותן ב' אמות פתח פתוח לחנות ובה פירות והבהמה בדרך הילוכה פשטה ואכלה מאותו הפתח בלא חזרה והשן ברשות הרבי' בלא שינוי פטורה. **ואשכחן בתלמוד** ארץ ישר' רב אמ' עקמה צוארה ואכלה, משלמת מה שהזיקה. והתנינן מפתח החנות משלמת מה שנהנת. תיפתר בשהיה חמור טעון גדיים ובשעת עברתן פשטו צואריהן ואכלו מפתח החנות. פי' לפי דרכם אכלו הגדיים בלא עקימת הצואר, ועל כגון זה שנינו מה שנהנת. **איכא דאמרי מחזרת כולי עלמ' לא פליגי דחייב, כי פליגי במקצה מקום מרשותו** ונתן בו פירות והניחה הבהמה רשות הרבים והלכה לה אל הפירות ואכלתם. רב אמ' פטור כרשות הרבים הוא חשוב ושן ברשות הרבי' פטור. לרב ואלו חפר (בו) [בור] במקום זה שהקצהו לרשות הרבי', כגון שהכניס כתלי חצירו בפנים והניח מחצירו מקום משוה לרשו' הרבי' בלא מחיצה, ונפל באותו הבור שור, חייב בעל המקום ההוא שחפר בור באותו מקום כי כחופר (בו) [בור] ברשות הרבים דמו. ושמואל אמ' מקצה (מקצה) מקום מרשותו לרשו' הרבי' כי האי גוונא חייב, שהרי לא הפקירו וכחצירו הוא, והשור שאכל פירות באותו מקום חייב כי שן הניזק חייבת. ואמרי' אהכי, וכן אלו חפר באותו מקום שהקצה מרשותו ונפל שמה שור פטור בעל הבור, דיכל למימר ליה תורך ברשותי מאי בעי. ופשטינן לה לעולם אימא לך